

Minimoduly – pomocníci ve výuce mluvené čínštiny

Hana Trísková, Orientální ústav AV ČR (triskova@orient.cas.cz)

7. výroční konference českých a slovenských sinologů, 8. – 9. 11. 2013, UK Bratislava

HAND-OUT

Synsémantická slova (předložky, spojky, osobní zájmena, pomocná slovesa, partikule...) patří k nejméně frekventovanějším slovům jazyka. **Vlastnosti:** malý počet (řádově desítky), typicky jednoslabičná, typicky nepřízvučná, přimykají se k přízvučnému sousedovi jako klitikum.

Vysoký koeficient pokrytí!!! (*coverage rate*, *fùgàilǜ* 覆盖率) Proto stojí za pozornost.

čínská synsémantika: velká část z nich patří k „prázdným slovům“, *xūcí* 虚词. Děním je na:

1. **klitika** (nemají lexikální tón; na pomezí afixů): vidové partikule *le* 了, *zhe* 着, *guo* 过, struktur. partikule *de* 的, *de* 得, *de* 地, vět. partikule *ba* 吧, *ma* 吗..., sufix *men* 们
zvukové chování: vždy nepřízvučná enklitika (příklonky)

2. **klitikoidy** (mají lexikální tón): osobní zájmena, měrová slova, formální adverbia, spojky, předložky, záložky, „slabá“ slovesa
zvukové chování: **a) přízvučné** – pokud nesou logický přízvuk (plná realizace slabiky, např. *xiǎng* 想 → [ɕjaŋ³]); **b) nepřízvučné, klitické** – ve všech ostatních případech (těsné přimknutí k sousednímu slovu; redukováná, slabá realizace slabiky, tón je neutralizován, např. *xiǎng* 想 → [ɕ^lǎ]). **Chování b) je mnohem běžnější než a)!**

Co technicky obnáší nepřízvučná (redukováná, slabá) realizace čínské (!) slabiky?

1. krátké trvání slabiky
2. segmentální redukce (= „ošizená“ výslovnost hlásek ve slabice)
3. redukce tónu – může být až k nule

přízvučná (plná) forma vs. nepřízvučná (redukováná, slabá) forma – příklady:

čínská os. zájmena	full form	weak form	příklad užití WF
wǒ 我	[wɔ [˥]] T3	[wə] T0	<i>Gào su wǒ!</i>
nǐ 你	[ni:] T3	[ni] zbytky T3	<i>Nǐ huí qu ba!</i>
tā 他	[t ^h a:] T1	[t ^h ə] T0	<i>Wǒ bù rèn shi tā.</i>

Zřetelná paralela čínských klitikoidů s anglickými words with weak forms! (*the, a, an, you, she, he, we, your, him, us, and, but, that, at, for, of, to, have, has, shall, do, does, am, are, could...*) Např. pomocné sloveso *has*: full form = [hæz], weak form = [əz], [z], [s]

Jak hovor. čínština, tak angličtina totiž patří k **stress-timed languages!** Čeština ne, ta je **syllable-timed**.

Klitika + klitikoidy mají obrovské pokrytí: např. jen **osobní zájmena pokrývají něco mezi 8% – 14% čínského textu!** (údaje viz Xiao et al. 2009, *Xiandai hanyu pinlü cidian* 1986)

Proč je důležité umět obě formy – plnou i redukovanou?

Budeme-li znát jen plné formy: 1. máme cizí přízvuk, 2. hůře rozumíme rodilým mluvčím

Jak efektivně nacvičit slabé formy? Pomocí **MINIMODULŮ**

MM: 2-3 slabičný útvar, složený z nějakého běžného plnovýznamového slova, k němu je přilepené klitikum, klitikoid či oboje – buď před, nebo za. Vznikají různé rytmické struktury.

Příklady minimodulů

1. atónová klitika (vidové partikule *le* 了, *zhe* 着, *guo* 过, strukturní partikule *de* 的 *de* 得, *de* 地, větné partikule 吗, 吧 ..., ukazatel plurality *men* 们)

mà le 骂了, *ná zhe* 拿着, *qù guo* 去过

hēi de 黑的, *háizi de* 孩子的, *shuō de kuài* 说得快, *hǎohǎor de* 好好儿地

qù ba! 去吧! *qù ma?* 去吗?

háizimen 孩子们, *xiānshengmen* 先生们

2. osobní zájmena (*wǒ* 我, *nǐ* 你, *tā* 他 她 它)

v podmětu: typicky proklitikum *nǐ qù!* 你去! *wǒ zhīdao* 我知道

v předmětu: typicky enklitikum *mà tā* 骂他, *máfan nǐ* 麻烦你

v atributu: typicky proklitikum *wǒ gē* 我哥, *wǒ gēge* 我哥哥

3. měrová slova

wǔ gè 五个, *sān zhāng zhǐ* 三张纸, *zhè tiáo yú* 这条鱼

4. formální adverbia (*jiù* 就, *hěn* 很, *dōu* 都,)

jiù zǒu le 就走了, *hěn xiǎo* 很小, *tā hěn xiǎo* 他很小, *tāmen dōu* 他们都

5. spojky

wǒ gēn tā 我跟他, *wǒ hé tā* 我和他

6. předložky

gěi tā 给他, *mài gěi* 卖给, *bǎ zhuōzi* 把桌子, *zài nàr* 在那儿, *dào Běijīng* 到北京

7. záložky

shān shàng 山上, *líng xià* 零下, *wūzi lǐ* 屋子里, *zhuōzi shàng* 桌子上

8. „slabá“ slovesa (modální slovesa 要, 想, 能, 会, *dáde shì* 是, exist. *yǒu* 有, *zài* 在)

yào chī 要吃, *xiǎng zǒu* 想走, *wǒ xiǎng zǒu* 我想走, *xiǎng chūqu* 想出去

shì tā 是他, *zhè shì gǒu* 这是狗

zhèr yǒu 这儿有, *zhèr yǒu shū* 这儿有书, *yǒu háizi* 有孩子

zài zhèr 在这儿, *tā zài zhèr* 他在这儿, *zài wàimian* 在外面

vybraná literatura

CRUTTENDEN, Allan ed. *Gimson's Pronunciation of English*. London: Arnold, 2001.

ROACH, Peter. *English Phonetics and Phonology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.

ŠVARNÝ, Oldřich. The Functioning of the Prosodic Features in Chinese (Pekinese). *Archív Orientální*, 1991, No. 2, pp. 208-216.

ŠVARNÝ, Oldřich. Prosodic Features in Chinese (Pekinese): Prosodic transcription and statistical tables. *Archív Orientální*, 1991, No. 3, pp. 208-216.

ŠVARNÝ, Oldřich – TĚŠITELOVÁ, Marie. Nad frekvenčním slovníkem současné čínštiny. *Slovo a slovesnost*, 1990, No. 3, pp. 237-243.

TRÍSKOVÁ, Hana. Prozodická transkripce čínštiny O. Švarného: čtyři historické verze. *Nový Orient*, 2011, No. 4, pp. 45-50.

Xiandai hanyu pinlü cidian [frekvenční slovník současné čínštiny]. Beijing Yuyanxueyuan chubanshe, 1986.

XIAO, Richard – RAYSON, Paul – MCENERY, Tony. *A Frequency Dictionary of Mandarin Chinese*. London: Routledge, 2009.